

MOST WANTED TERRORIST

AYMAN AL-ZAWAHIRI

Murder of U.S. Nationals Outside the United States; Conspiracy to Murder U.S. Nationals Outside the United States; Attack on a Federal Facility Resulting in Death

DESCRIPTION

Srpen 2022

Zabitý šéf al-Káidy nebude chybět nikomu. Ani al-Káidě

Jan Havlíček

Shrnutí

Al-Káida je už dlouhou dobu organizací, která není schopna spektakulárních útoků na druhé straně světa, jako tomu bylo v prvním desetiletí 21. století. Nejspíš se nezmůže ani k odvetě za zabití Zawáhíriho a zůstane pouze u rétorických výhrůžek. Smrt jejího vůdce, na jehož hlavu byla vypsána rekordní odměna, nebude ani pro samotnou organizaci znamenat nic významného, natož pro svět islámského extremismu. Al-Káida v něm už několik let hraje pouze vedlejší roli.

Hlavní body

- Tálibán se ve všech ohledech ztrapnil a flagrantně porušil (byť od počátku nefungující) dohody z Dauhá.
- Pro Američany má zabití Zawáhíriho vysoce symbolický význam.
- Zabití vůdce organizace, která na bázi systémové hierarchie už reálně nefunguje, neznamená mnoho ani pro její odnože různě po světě.

Úvod

31. července byl v afghánském hlavním městě Kábulu zabit 71letý vůdce teroristické skupiny al-Káida Ajman Zawáhirí. K jeho smrti došlo prostřednictvím rakety vypálené z amerického bezpilotního letounu. Potvrdil to americký prezident Joe Biden krátce poté, co média s odkazem na nejmenované zdroje z americké vlády informovala, že k zabití lídra al-Káidy došlo při operaci Ústřední zpravodajské služby (CIA) po takřka půlročním plánování. I když šlo o nejhledanějšího teroristu světa, na jehož hlavu byla vypsána odměna 25 milionů dolarů, následující komentář popisuje, proč je význam jeho smrti jen symbolický a reálně neznamená mnoho ani pro světový boj proti terorismu, ani pro al-Káidu.

Význam zabití Zawáhirího pro al-Káidu

Na al-Káidu nebude mít smrt svého šéfa žádný zásadní vliv. V posledních minimálně deseti letech organizace systematicky upadala a utlumila svou akceschopnost. Její operační dovednosti po světě už zdaleka nejsou takové jako před dvaceti lety. Josef Kraus, vedoucí Bezpečnostních a strategických studií na Masarykově univerzitě, v rozhovoru pro Institut pro politiku a společnost (2022) uvedl, že al-Káida posledních deset let představovala už jen jakousi značku či franšizu, na základě které byly po světě zakládány její buňky. Ty fungovaly bez centrálního řízení, byly schopny příležitostně provést teroristický útok, a to do značné míry „na vlastní triko“. „Proč franšiza? Stačilo se přihlásit ke značce al-Káida a mohli jste si vytvořit buňku al-Káidy klidně v Brně, Praze nebo kdekoliv jinde po světě a jejím jménem začít páchat politicko-náboženské násilí,“ dodává Kraus. Takto al-Káida fungovala posledních deset let.

Al-Káida se těžko vyrovnávala především se svou hlavní konkurencí – tzv. Islámským státem. Ten byl pro svět islámského extremismu novou a mnohem atraktivnější značkou, která reagovala na moderní trendy a šokovala nejen svou propracovanou propagandou, ale také extrémní brutalitou. Nikoliv jako al-Káida, která jako by se svou strategií zůstala v 20. století. Se vzestupem Islámského státu se celá řada různých organizací, jednotlivců a buněk začala připojovat k němu. V době největšího rozmachu Islámského státu se na al-Káidu skoro zapomnělo. Zawáhirí najednou nebyl relevantní, jelikož většina pozornosti se soustředila na dopadení vůdců Islámského státu, kteří byli pro svět v tu chvíli nebezpečnější.

Význam zabití Zawáhirího pro Tálibán

Mnohem zásadnější, než samotná osoba Zawáhirího je na jeho smrti to, kde k ní došlo. Vůdce al-Káidy byl zabit v elitní čtvrti v centru Kábulu, v domě jednoho z hlavních poradců ministra vnitra tálibánské vlády Hakkáního. Potvrdilo se, že Tálibán oprášil své staré styky a poskytl představitelům al-Káidy bezpečný přístav na území Afghánistánu. Důsledky to pro něj může mít nedozírné. Nejenže se tím Tálibán ve všech ohledech ztrapnil a flagrantně porušil (byť od počátku nefungující) dohody z Dauhá, především si ale uzavřel tolik potřebnou cestu k uznání mezinárodní komunitou. To je pro něj klíčové hlavně z praktického hlediska, protože by umožnilo přísun financí, rozvojové pomoci, a rozmrazení aktiv bývalé afghánské vlády a centrální banky na zahraničních kontech.

Význam zabití Zawáhirího pro USA

Pro Američany má zabití Zawáhirího vysoce symbolický význam. Propagandisticky a politicky jde o důležitou záležitost, zejména pak v kontextu kritizovaného stažení amerických ozbrojených sil z Afghánistánu. Zabití vůdce al-Káidy je od Američanů důkaz světu, že nepolevili v boji proti terorismu,

a že jsou i v Afghánistánu nadále schopni provádět vysoce efektivní protiteroristické operace. Operace nicméně může mít pro Ameriku i některé negativní důsledky. Nejčastěji je v tomto kontextu zmiňován osud Marka Frerichse, který zmizel v Afghánistánu v lednu 2020 a spekuluje se, že byl unesen Sítí Hakkání – organizací blízce spjatou s Tálibánem. Frerichs je jediný americký občan, který v Afghánistánu dodnes zůstává jako rukojmí. Panují tedy logické obavy, že se na něm Tálibán za smrt Zawáhirího bude mstít (The White House, 2022). Na druhou stranu, situace by možná mohla být využita i v americký prospěch. Tálibán je nyní v nevýhodné pozici, kterou mu zabití Zawáhirího v domě tálibánského velitele přineslo. Bude na něj vyvíjen větší mezinárodní tlak, který by Frerichsové propuštění mohl pomoci. Obecně lze ale říct, že to nyní Spojené státy s Tálibánem nebudou mít snadné. Propuštění Frerichse není jediným požadavkem, který Američané po vládě v Kábulu chtějí. Dlouhodobě Spojené státy tlačí také na otevření škol pro starší dívky či umožnění efektivní distribuce mezinárodní humanitární pomoci (Kugelman, 2022).

Význam zabití Zawáhirího pro odnože al-Káidy

Hovoří-li se o regionálních odnožích al-Káidy, je otázkou, do jaké míry se jedná skutečně o odnože a jak moc jde už o samostatně fungující organizace, které jen využívají značku al-Káidy. V tuto chvíli al-Káida operuje na periferiích islámského světa, v oblastech jako afghánsko-pákistánské pomezí, Jemen, některé části Iráku a Afriky (Sahel, Somálsko, Alžírsko atd.). Většinou jde o regionální záležitosti – ozbrojené skupiny, které se z politicko-náboženských nebo organizačních důvodů přihlásily k marketingové značce al-Káida. Jelikož ale tato značka dlouhodobě vyprchává, lze očekávat, že přestane být i pro tyto skupiny atraktivní. Somálský aš-Šabáb a další ozbrojenci si buď najdou značku jinou nebo budou vystupovat pod vlastní organizací, což je třeba u aš-Šabábu pravděpodobnější scénář. Nebudou mít afilaci k al-Káidě, jejíž centrála bude umístěna kdesi v Kábulu nebo na afghánsko-pákistánském pomezí. Mezi centrálou a odnožemi al-Káidy neexistuje prakticky žádné spojení, natož koordinace. Proto zabití vůdce organizace, která na bázi systémové hierarchie už reálně nefunguje, neznamená ani pro její odnože příliš mnoho.

Al-Káida po smrti Bin Ládina

Usáma bin Ládín byl charismatický člověk, který se hodil pro vůdcovskou pozici jako někdo, kdo byl nositelem ideologie a myšlenky, kterou šířil. Zawáhirí byl považován za dobrého стратега, pragmatika a „mozka“ organizace. Zawáhirí uvažoval na strategické úrovni o tom, jak skutečně bojovat a jak myšlenky al-Káidy prosazovat násilím. Proto také byl na americkém „kill-listu“ nejvýše. Podařilo se mu zosnovat celou řadu útoků na americké vojenské lodě, kasárna a další cíle. Byl to on, kdo nesl odpovědnost za úmrtí amerického vojenského personálu, protože operace vymýšlel. Na druhou stranu, nepodařilo se mu udržet al-Káidu pohromadě v Sýrii a Iráku, kde z ní vznikl tzv. Islámský stát. Ten se od začátku prezentoval jako drsnější a bezohlednější alternativa al-Káidy a měl v tom úspěch. Zawáhirího vliv na odnože al-Káidy slábl po celém světě. Jeho vliv na každodenní chod organizace byl velmi omezený a těžko si představit, že dosáhl dál než za afghánsko-pákistánské pomezí.

V posledních letech života se Zawáhirí objevoval na veřejnosti jen sporadicky, a to prostřednictvím nekvalitních a v zásadě monotónních nahrávek a videí. Když se Američané stahovali z Afghánistánu, počet zbývajících bojovníků al-Káidy v zemi byl odhadován na přibližně 400 (United Nations, 2022). Lze předpokládat, že eliminací Zawáhirího nedojde k dramatickému zemětřesení ve struktuře al-Káidy. Někteří experti se sice obávali, že s příchodem vlády Tálibánu dojde k obnově al-Káidy, zatím se však opak zdá být pravdou (Gardner, 2021). Velkou, avšak ne příliš důležitou otázkou nyní zůstává, kdo se

po Zawáhirím ujme vedení organizace. Měl by to být údajně další Egyptan a odborník na výbušniny Sajf al-Adel, který se dle všeho nachází nyní v Íránu v jakési formě domácího vězení (Clarke, 2022). I kdyby se v domácím vězení nenacházel, bude otázkou, jak jej jako vůdce přijmou zmíněné odnože al-Káidy. Samotný fakt, že al-Adel dlouhodobě nacházel útočiště v šíitském Íránu, mu na důvěryhodnosti mezi sunnitskými organizacemi nepřidá. Naopak, mohlo by to pro al-Káidu znamenat pomyslný hřebíček do rakve (Pannett, 2022).

Závěr

Al-Káida je už dlouhou dobu organizací, která není schopna spektakulárních útoků na druhé straně světa, jako tomu bylo v prvním desetiletí 21. století. Nejspíš se nezmůže ani k odvetě za zabití Zawáhirího a zůstane pouze u rétorických výhrůžek. Smrt jejího vůdce, na jehož hlavu byla vypsána rekordní odměna, nebude ani pro samotnou organizaci znamenat nic významného, stejně jako pro svět islámského extremismu. Al-Káida v něm už několik let hraje pouze vedlejší roli.

Zdroje

Clark, C. (2022). Opinion: What Ayman al-Zawahiri's death means for al-Qaida's future. NPR. <https://www.npr.org/2022/08/02/1115154930/opinion-zawahiri-death-al-qaida-succession?t=1660510008338>

Gardner, F. (2021). Afghanistan withdrawal stokes fears of al-Qaeda comeback. BBC NEWS. <https://www.bbc.com/news/world-asia-57738731>

Institut pro politiku a společnost. (2022). Zabití šéfa al-Káidy: klíčový moment boje proti terorismu? YouTube.com. https://www.youtube.com/watch?v=g76N1l_maEU

Kugelman, M. (2022). Zawahiri's Killing Is a Blow to the Taliban. FOREIGN POLICY. <https://foreignpolicy.com/2022/08/04/afghanistan-zawahiri-al-qaeda-taliban/>

Pannett, R. (2022). What Ayman al-Zawahiri's killing means for al-Qaeda. THE WASHINGTON POST. <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/02/zawahiri-al-qaeda-leader-killed/>

The White House. (2022). Background Press Call by a Senior Administration Official on a U.S. Counterterrorism Operation. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2022/08/01/background-press-call-by-a-senior-administration-official-on-a-u-s-counterterrorism-operation/>

United Nations. (2022). Letter dated 11 July 2022 from the Chair of the Security Council Committee pursuant to resolutions 1267 (1999), 1989 (2011) and 2253 (2015) concerning Islamic State in Iraq and the Levant (Da'esh), Al-Qaida and associated individuals, groups, undertakings and entities addressed to the President of the Security Council. <https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/S%202022%20547.pdf>

JAN HAVLÍČEK

Jan Havlíček je absolventem Middlebury Institute of International Studies v Monterey, kde získal titul Mgr. V oboru Terorismus a nešíření jaderných zbraní. Jeho hlavním zaměřením jsou oblasti radikalizace a rekrutování teroristů, zejména pak v Africe a na Blízkém východě. Pracoval také na projektech investigativní skupiny Bellingcat, OSN a Centra pro terorismus, extremismus a boj s terorismem (CTEC) v Kalifornii.

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

www.politikaspolecnost.cz

+420 602 502 674

office@politikaspolecnost.cz